

DWAALKRUIS LANGS DE GEUZENDIJK

Inleiding

Ter linkerkzijde van de Geuzendijk richting Budel staat plusminus 150 meter achter de speeltuin een houten kruis met een smeed-ijzeren crucifix. Sinds jaar en dag draagt dit kruis het volgende onderschrift:

“Alvorens gij den weg betreedt
die door de bergen leidt
bidt hier die voor Uw zaligheid
den bitteren kruisdood leed”.

Het dwaalkruis langs de Geuzendijk

Zo'n kruis, dat is opgericht als een waarschuwing voor de mensen, die door zeer eenzame en gevaarlijke streken moesten trekken (eerst in 1952 werd de Geuzendijk door een verhard wegdek goed begaanbaar gemaakt) heet dwaalkruis. Er zijn hier in vorige eeuwen inderdaad heel wat mensen verdwaald op de uitgestrekte heidevelden, waartussen zich gevaarlijke moerassen bevonden. Volgens sommige verhalen zou ter plekke daarom al in 1587 een kruis zijn opgericht ter nagedachtenis van hier omgekomen mensen. Waarschijnlijk is het dat dit kruis pas in 1786 werd geplaatst toen 3 Weertenaren die naar de markt in Budel waren geweest in deze omgeving zijn verdwaald en verdwenen (zie verderop).

De Geuzendijk

De Geuzendijk, een prachtige toeristische route door de Budeler- of Weerterbergen met hun zandheuvelds, heidevelden en bossen, is al een zeer oude doorgangsroutte door de Kempen. Het heeft eeuwen geduurd vooraleer er sprake kon zijn van een geregeld verkeer door de Kempen. Slechts vrome pelgrimvaarders uit Vlaanderen en Brabant doorkruisten op hun tochten naar het verre oosten langs eigen gekozen wegen de uitgestrekte en eenzame Kempenstreek. Tot aan het begin van de 13e eeuw was de grote Kempense ruimte slechts spaarzaam betrokken bij de ontwikkeling van Vlaanderen en Brabant. Van belang voor de ontwikkeling van de Kempen was de onmiddellijke nabijheid van Antwerpen als de grootste haven van de Europese wereldhandel. Zo ontstonden geleidelijk aan bepaalde verkeersassen naar het Oosten toe, naar het Rijnland. Er waren grotendeels vier hoofdroutes, elk met de nodige aftakkingen. Een van deze routes liep van Antwerpen over Turnhout, Achel, Budel, Weert en Roermond naar Keulen. Een vast tracé bestond er eigenlijk niet; met een route wordt enkel een bepaalde richting bedoeld en de wegen zelf waren niet meer dan een soort karrespoor of een vaag heidepad door het barre zand. Via de route over Budel en Achel, de latere Geuzendijk, werd ook het beroemde Weerter laken naar Antwerpen en Bergen op Zoom verhandeld. (Dit lakengilde van Weert was in 1378 gesticht en had eigen opslagplaatsen in Antwerpen en Bergen op Zoom.) Belangrijk en interessant is de bewaard gebleven reisbeschrijving van Balthazar Moretus, die in 1644 van Antwerpen naar Frankfort reisde over de route Turnhout-Achel-Weert-Roermond. Zo verhaalt hij o.m. dat hij in Weert logeerde in "Het Sweerd" op de Markt; in de fraaië St. Martinuskerk viel hem als architectonische bijzonderheid op, dat de zijbeuken even hoog waren als de middenbeuk. Toen tijdens de Spaanse troebelen in de 16e eeuw de welstand van Antwerpen bedreigd werd, verloren de oostbanen hun betekenis en waren zij enkel nog van strategisch belang voor de voortdurend wisselende troepen. Rondzwerfende muitende benden en ander gepeupel maakten de weg zelfs gevaarlijk voor de Weerter lakenhandelaren op

hun reizen naar Antwerpen.

In de Franse tijd rond 1800 werd deze weg een postroute. Een herinnering hieraan is het gedeeltelijk nog als ruïne bestaande huisje "In 't Blaakven" met het jaartal 1806, tot enkele jaren na de laatste oorlog bewoond door de familie Peuth. Het deed in de Franse tijd dienst als grenskantoor, posthuis en wisselplaats voor paarden. Tijdens de z.g. Belgische periode (1830-1839), toen geheel Limburg in tegenstelling met Brabant tot België behoorde, was het opnieuw in gebruik als douanekantoor.

Om enig idee te krijgen hoe men toen en ook nog jaren later Weert kon bereiken en verlaten langs een der voornaamste toegangswegen, volgt hier een kort relaas van de Hasseltenaar D. Claes, die rond het jaar 1875 een wandeling maakte van Hamont naar Weert door de leem en het zand van de Geuzendijk:

"Voor de eerste maal naar Weert.

Een paar jaren geleden bracht ik eenige mijne vacanciedagen te Hamont door, en drukte bij die gelegenheid den wensch uit om het stadje Weert eens te bezoeken. Mijn zwager zou mij den 16 augustus vergezellen, en een zijner kennissen, een Weertenaar, die toevallig te Hamont den heiligendag doorbracht, zou ons beiden tot wegwijzer dienen. Een gids van Hamont naar Weert! De afstand is nauwelijks twee uren en half! En toch kan ik den lezer verzekeren, dat hij met kaart en magneetnaald gewapend den weg niet eens vinden zou. En geen wonder: het verkeer tusschen de twee plaatsen is onbeduidend, de weg binnendoor bijna niet gebaad, en het minste windje voldoende om op de uitgestrekte, oneffen zandige heide alle voetspoor uit te wisschen. Wij vertrokken om zeven uur 's morgens; maar geen half uur later ondervonden wij, dat wij vroeger hadden moeten vertrekken. De schaarse dauwdruppelen waren reeds van de schrale grassprietjes verdwenen: de zon maakte het zand gloeiend; wij gingen als door eenen oven. En van Hamont tot op een half uur afstand van Weert geene menschenwoning, nauwelijks een enkele boom

Wij waren dan ook druipend van 't zweet, toen wij aan Castro's hut kwamen en daar vooreerst wat konden verademem bij een oud kruis, dat onder een beschutsel hangt. Volgens onze oude geïmproviseerde gids ons mededeelde, moeten in de heide, welke wij doorgetrokken waren, al vele menschen verdwaald, of verongelukt, of vermoord zijn, en zou dat kruis daar opgericht zijn geworden ter vereering van de reizigers, welke den gevaarlijken tocht moeten ondernemen. En dat zulk een tocht drie eeuwen geleden nog veel meer moeilijkheden en gevaren opleverde, valt niet te betwijfelen. Het opschrift van het kruis bevestigt dan ook ten volle deze gissing. Het luidt aldus:

1587.

Alvorens gij den weg betreedt,
Die door de bergen leidt,
Bidt hier die voor Uw zaligheid
Den bittren kruisdood lijft.

In de naburige herberg wisten ze ons niet meer over te vertellen, evenmin over de benaming Castro's Hut

Wat ik gedurende mijn kort verblijf te Weert gezien heb, komt men in de meeste kleine steden tegen: daarom zal ik er hier niet van gewagen. Wij troffen er een goed hotel en middagmaalden lekker, hetgeen veel toebracht om ons te doen besluiten niet binnendoor naar Hamont terug te keren, zelfs niet met eenen gids. In een rijtuig met een koppel paarden bespannen, die al de Hasseltsche huurpaarden zouden beschamen, lieten wij ons over Maarhees, Zoerendonk langs de oude baronie van Cranendonk en Hees naar Hamont terugbrengen

Ik hoop Weert nog wel meer te bezoeken; ik zal echter geduld hebben tot de ijzeren weg van Antwerpen naar Gladbach (naar welks opening heel Limburg al bijna moe gewacht is) de korte reis nog wat verkorte."

De nog onverharde Geuzendijk gezien vanaf het tunneltje.
Links boven de schoorstenen van de Zinkfabriek

Wat Castro's Hut betreft het volgende: Deze hut, ook geheten Castra's-, Cachera's- of Casserats Hut, was gelegen even voorbij het huidige cafe met speeltuin "In 't Blaakven". Zij zou haar naam ontlenen aan een Frans officier, die rond het jaar 1810 hier zijn intrek nam. In 1842 maakte de Maastrichtse koopman en grondeigenaar Libert Neven er een fraaie boerenhoeve van. Voor de opbouw van deze hoeve kreeg hij van de gemeente vergunning om in de nabijheid tijdelijk een steenbakkerij op te richten. In deze hoeve was een gevelsteen aangebracht met de Latijnse tekst "Absque Labore nihil est", hetgeen vertaald luidt: "Niets zonder inspanning". Na sloop van de hoeve is deze steen terecht gekomen in de voorgevel van een boerderij op de Koelebeemdweg, thans groentekwekerij Mennen.

Het dwaalkruis

Elders in dit boek hebben wij reeds verhaald, dat het nog bestaande kruis nabij Castro's Hut volgens de overlevering tegen het einde van de 16e eeuw zou zijn opgericht als een waarschuwing voor de reizigers door deze eenzame streek, waar de bewoonde wereld ophield of als een herinnering aan een ter plaatse gepleegde moord. Waarschijnlijker is echter, dat het is opgericht ter herinnering aan een droevig ongeval in 1786, toen drie Weertse burgers op de terugweg van Budel naar Weert verdwaalden en de dood vonden. In die jaren was er n.l. veel contact tussen Budel en Weert tijdens de Budelse-jaarmarkt en de Weertse paardenmarkten. Vooral de St. Andriesmarkt in Budel was zo in trek, dat de knechten en meiden, die zich bij boeren verhuurden, bedongen dat ze op deze dag vrij waren van arbeid.

Zo trokken op 6 maart van het jaar 1786 3 mannen uit Weert naar de markt in Budel, t.w. Peter Kneepkens, meesterschoenmaker, zijn zoon Frans en nog een vreemdeling Joannes van Geneegen, die als schoenmakersknecht bij de weduwe Teunissen in Weert woonde. Hun bedoeling was om tegen de avond weer thuis te zijn. Het was zeer koud, er lag een pak sneeuw en er stond een harde wind. Waarschijnlijk hadden zij in Budel wat veel gedronken ofschoon zij toch niet als dronkaards bekend stonden. Op de terugweg waren zij elkaar kwijt geraakt tengevolge van de drank of de wind of doordat ieder voor zich meende het beste de weg te weten. In elk geval was ieder op eigen houtje aan het dwalen geraakt en zo tenslotte de dood door bevriezing tegemoet gegaan.

De volgende dag, dinsdag 7 maart, ging men met 4 man naar hen op zoek doch zonder resultaat. Donderdag 9 maart ging men opnieuw op onderzoek uit, nu met 40 man. De eerste, die men vond, was Joannes van Geneegen: hij lag nog op Budels grondgebied. Op een uur afstand van hem verwijderd vond men eveneens op Budels grondgebied Francis Kneepkens. Deze was nog verder afgedwaald, want hij lag in de Budeler Peel in de richting van St. Huibrechts-Lille. Hij had drie pakjes schoenen bij zich. De dag daarop trokken de schutters uit om de derde vermiste

persoon Peter Kneepkens te zoeken. Tenslotte werd hij op zaterdag 11 maart gevonden op het gehucht Boshoven onder Weert, slechts op een kwartier afstand van de drie eerste huizen. De kroniekschrijver over deze gebeurtenissen beëindigt zijn relaas aldus: "Alle drie zijn hier in Weert begraven. Gott bewaer een ieder voor een so ongeluckig geval. Men kan niet oordeelen hoe het gegaen heeft. Deze geschiedenis is van mij aangeteekent alhier voor mij en veele anderen tot aandenken; die dit lezen verzoek ik te bidden eenen paster noster en Ave Maria voor de zielen."

P.S. Als U dit artikel leest is het dwaalkruis net herplaatst of zal dat snel te gebeuren staan. Het is door de gemeente Weert opgeknapt nadat enige maanden geleden het kruis, door onbekende oorzaak, was afgebroken.

Bron:

J. Henkens, St. Oda-Weert, drie gehuchten, een parochie.

J. Henkens

